

University of
Sistan and Baluchestan

A Study of the Creation of the World and Humanity in Iranian and Vietnamese Mythologies

Elham Rastad ¹ | Naser Nikoobakht ² | Phung Voo ti taneh ³

1. Corresponding Author, Assistant Professor of Persian Language and Literature, Eqlid Higher Education Center, Eqlid, Iran.

E-mail: erastad@eghlid.ac.ir

2. Persian Language and Literature, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

E-mail: n_nikoobakht@modares.ac.ir

3. Master Educated ,Persian Language and Literature, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

E-mail: thanphuong1083@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 7 July 2026

Received in revised form:

13 August 2026

Accepted: 14September 2026

Published online:

27September 2026

Keywords:

Creation ,

Myths of Iran,

Mashy and Mashyaneh,

Myths of Vietnam,

Dạ Dàn,

ABSTRACT

Introduction

The manner in which the world and humanity came into existence is one of the fundamental questions that has continually occupied the human mind. Long before reason or science could provide answers to these questions, myths and mythological narratives emerged as products of the imagination of early human societies. The efforts of different ethnic groups to explain how the world came into existence or how the first human being was created gave rise to diverse beliefs and, consequently, a variety of cultures. These myths were transmitted and circulated both orally and in written form among the ancient peoples of Iran and Vietnam. In Iranian mythology, the struggle between good and evil is evident from the very beginning of creation, whereas Vietnamese mythology focuses on the creation of heaven and earth and their separation from one another. The aim of this article is to explore the mythological narratives concerning the creation of the world and humanity in Iranian and Vietnamese cultures and to compare them with one another, highlighting the similarities and differences among these narratives.

Methodology

This study is library-based and employs a descriptive-analytical approach. The authors sought to examine, through the study of scholarly and authoritative sources, the mythological narratives concerning the creation of the world and humanity in Iran and Vietnam, and then compare them in order to identify the similarities and differences between these narratives.

Cite this article: Rastad, E., Nikoobakht, N & Voo ti taneh, P. (2026). A Study of the Creation of the World and Humanity in Iranian and Vietnamese Mythologies. *Studies in Comparative Religion and Mysticism*, 10 (2),529-550
DOI: <http://doi.org/10.22111/jrm.2025.51994.1285>

© The Author(s). Rastad, Elham. Nikoobakht, Naser & Voo ti Taneh, Phung.

Publisher: University of Sistan and Baluchestan DOI: <http://doi.org/10.22111/jrm.2025.51994.1285>

To this end, the myths of the Zoroastrian and Zurvanite traditions in Iran, as well as those of the Viet and Muong peoples in Vietnam, were examined.

Discussion

Numerous mythological narratives concerning the formation of the world and the creation of the first human being—both significant questions in the field of ontology—have emerged among different peoples. In most cases, these narratives have shaped their beliefs and, consequently, their cultures. In both Iranian and Vietnamese traditions, accounts are found of Deities who played important roles in the creation of living beings. Another common feature of the mythologies of these two cultures is the belief that creation took place in successive stages. The Iranian worldview is fundamentally based on the existence of forces of good and evil in the cosmos, whereas the central concern in Vietnamese mythology is how the nature and essence of objects and living beings came into existence.

Conclusion

Regarding the creation of the world, although Iranian and Vietnamese mythological narratives differ in nature, they also share certain similarities. In Iranian mythology, the forces of good and evil exist in the primordial, or spiritual, realm as entirely separate and distant entities. In Vietnamese mythology, by contrast, the world was initially in a state of intermingling, in which the nature of none of its beings was clearly defined, until a giant named “Tan Tru Trai” (Thần Trụ Trời) separated the earth from the sky. The presence of deities and the notion of creation taking place in successive stages are common features of the mythologies of both peoples. The mythological narratives of both countries also refer to a primordial human from whom humanity originated and the human race continued; in Iranian mythology, this first human is a man named Gayomard, whereas in Vietnamese mythology, it is a woman named “Za-Zan.” The themes of birth emerging from death and the role of a tree in the creation of human beings are among the similarities shared by the two mythologies. In Iranian mythology, the death of Gayomard and the seed that fell from him onto the earth led to the emergence of Mashya and Mashyana, the first parents of humankind, from a rhubarb plant. In Vietnamese mythology, Za-Zan (Dạ Dàn) was born from a withered branch of the great Tree of Existence, known as “Si.”

پژوهشی درباره آفرینش جهان و انسان در اساطیر ایران و ویتنام

الهام رستاد^۱ | ناصر نیکوبخت^۲ | فونگ وو تی تاته^۳

۱. نویسنده مسئول، استادیار زبان و ادبیات فارسی، مرکز آموزش عالی اقلید، اقلید، ایران. رایانامه: erastad@eghlid.ac.ir

۲. استاد، زبان و ادبیات فارسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. رایانامه: n_nikoubakht@modares.ac.ir

۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد، زبان و ادبیات فارسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. رایانامه: thanphuong1083@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۴/۱۶ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۵/۵/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۶/۲۳ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۷/۵ واژه‌های کلیدی: آفرینش، اساطیر ایران، مشی و مشیانه، اساطیر ویتنام، زعزان.	موضوع آفرینش جهان و انسان یکی از پرسش‌های مهم فلسفی بشری از گذشته تا حال بوده که روایت‌های اساطیری نقش مهمی در پاسخ دادن به آنها ایفا کرده است؛ به گونه‌ای که بسیاری از باورها از درون همین روایت‌ها شکل گرفته است. در میان اقوام کهن ایرانی و ویتنامی اسطوره‌های بسیاری با موضوع چگونگی پیدایش جهان و انسان نخستین وجود دارد که در عین متفاوت بودن، شباهت‌هایی نیز به یکدیگر دارند. در این مقاله تلاش شده به روش توصیفی - تحلیلی، مقایسه‌ای میان اساطیر ایران و ویتنام با موضوع آفرینش جهان و انسان صورت بگیرد. نتایج نشان می‌دهد هر دو قوم در آفرینش جهان به موضوع «ایزدان» و مرحله - بندی آفرینش توجه کرده‌اند. در اسطوره‌های ایران تقابل دوگانه نیروی خیر (اورمزد) و شر (اهریمن)، دوره‌های آفرینش و نبرد آن دو در هر دوره مطرح شده؛ اما در اساطیر ویتنام درهم‌تنیدگی جهان و جدا شدن آسمان از زمین به وسیله غولی عظیم یا بارانی سیل‌آسا آمده است. نخستین انسان در اساطیر ایران مردی است به نام «کیومرث» و نسل بشر از گیاه ریواس آفریده شده؛ اما در اساطیر ویتنام زنی است به نام «زعزان» و نسل بشر از تخم وی و دو پرنده؛ یعنی نوادگانش، ادامه یافته است.

استناد: رستاد، الهام؛ نیکوبخت، ناصر؛ و وو تی تاته، فونگ (۱۴۰۵). پژوهشی درباره آفرینش جهان و انسان در اساطیر ایران و ویتنام. *مطالعات ادیان و عرفان تطبیقی*، ۱۰ (۲)، ۵۵۰-۵۲۹.

DOI: <http://doi.org/10.22111/jrm.2025.51994.1285>

© نویسندگان. رستاد، الهام؛ نیکوبخت، ناصر؛ و وو تی تاته، فونگ

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

مقدمه

چگونگی پیدایش و آفرینش جهان و انسان یکی از پرسش‌های اساسی در امر هستی‌شناسی است که پیوسته ذهن انسان را به خود مشغول داشته است. برای پاسخ به این پرسش آن هم در دوره‌ای که ذهن فلسفی انسانی و دانش او تکامل نیافته بود، اساطیر و روایت‌های شگفت آن به کمک انسان آمدند تا اندکی از بی‌قراری ذهن کنجکاو وی بکاهند. اسطوره‌های آفرینش جهان که ریشه در تخیلات انسان دارد، کوششی است برای دستیابی به سرچشمه و منشأ خلقت؛ روایت نخستین‌ها و آغاز آفرینش که در قومیت‌های مختلف باعث ایجاد حکایت‌های متعدد و در نتیجه فرهنگ‌های متفاوتی شده است؛ به گونه‌ای که بررسی آنها زمینه مناسبی را برای شناخت هر چه بیشتر اقوام و باورهای آنان ایجاد کرده، مشترکات فرهنگی و افتراقات آن را نشان می‌دهد.

اسطوره‌های آفرینش جهان و انسان از گذشته‌های دور در میان اقوام کهن ایران و ویتنام به صورت شفاهی و گاه مکتوب رواج داشته است. در اسطوره‌های ایرانی دو نیروی خیر و شرّ از همان آغاز هستی در مقابل یکدیگر قرار می‌گیرند و هر کدام در دوره‌ای از تاریخ جهان فرمانروایی می‌کنند و در اسطوره‌های ویتنامی سخن از جهانی درهم‌پیچیده و بی‌مرز است که غولی عظیم، زمین و آسمان را از هم جدا می‌کند. از همین جا می‌توان فهمید که اساطیر قوم ایرانی پیش از آن که توضیحی باشند برای نحوه شکل‌گیری جهان هستی، در پاسخ به این پرسش ایجاد شدند که چرا شرّ و بدی در جهان وجود دارد؛ در حالی که در اساطیر ویتنام، بنای پرسش فلسفی همان چگونگی ایجاد زمین و آسمان و دیگر موجودات بوده است.

در این مقاله کوشش شده است تا با رویکرد اسطوره‌شناختی و با روش توصیفی - تحلیلی، از طریق مطالعه کتابخانه‌ای، پژوهشی مقایسه‌ای در زمینه اساطیر ایران و ویتنام با موضوع آفرینش جهان و انسان صورت بگیرد تا بتوان شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها را نشان داد. از آنجا که در دوره‌ای از زندگی بشر، اسطوره‌ها، باورها و عقاید انسان را شکل می‌دادند؛ در نتیجه این بررسی نوع نگاه دو قوم ایرانی و ویتنامی را به هستی و پدیدآورنده آن مشخص می‌کند. به همین منظور در ایران،

اسطوره‌های آیین زردشتی و زروانی، و در ویتنام اسطوره‌های قوم «ویت»^۱ و «مونگ»^۲، واکاوی شده است.^۱

۲- پرسش‌های پژوهش

۱- آفرینش جهان و انسان در اساطیر ایران و ویتنام چگونه روایت شده است؟

۲- شباهت‌ها و تفاوت‌های اساطیر ایران و ویتنام در موضوع پیدایش جهان و آفرینش انسان

چیست؟

۳- پیشینه پژوهش

در زمینه پژوهش مقایسه‌ای میان اساطیر ایران و ویتنام یک پژوهش اصلی وجود دارد: پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم فونگ‌وو تی‌تانه (۱۳۸۹) با عنوان «عناصر آب و آتش در فرهنگ ایرانی و ویتنامی بر اساس چند اثر ادبی ایرانی و ویتنامی» که بخش‌هایی از دو مقاله زیر به همراه پژوهش حاضر برآمده از تحقیق ایشان است: نیکوبخت و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «مقایسه ایزدان آب در اسطوره‌های ایران و ویتنام» به بررسی ایزدان آب در اساطیر دو کشور پرداخته، نشان دادند که وظیفه اصلی ایزدان آب در هر دو قوم، نگهداری آب است با این تفاوت که ایزدان ایرانی علاوه بر آن وظایف دیگری نیز انجام می‌دهند.

رستاد و همکاران (۱۴۰۰) نیز در مقاله «بررسی تطبیقی عنصر آتش در اساطیر ایران و ویتنام» با اشاره به اهمیت و تقدس آتش نزد اقوام ایرانی و ویتنامی، ایزدان آتش را به همراه مراسم و جشن‌های ویژه در اسطوره‌های هر دو کشور معرفی و مقایسه کرده‌اند. در نتیجه بیان کردند که روایت‌های اساطیری حاکی از دوره‌ای تاریک و بعد مرحله کشف آتش در میان هر دو قوم دارد. از سوی دیگر برخی از ایزدان آتش و جشن‌های ویژه آنان نیز در هر دو کشور شباهت‌هایی دارند. در دو مقاله اخیر، فقط موضوع ایزدان آب یا آتش در فرهنگ ایران و ویتنام بررسی و مقایسه شده؛ اما اشاره‌ای به اسطوره‌های آفرینش جهان و انسان در این دو فرهنگ و مقایسه آنها صورت نگرفته؛ بنابراین پژوهش حاضر از این نظر تازگی دارد.

^۱ . Việt

^۲ . Mường

به منظور آشنایی با اساطیر ایران و ویتنام منابعی وجود دارد که در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌شود. لازم به ذکر است که پژوهش‌های انگشت‌شماری با موضوع اساطیر ویتنام صورت گرفته که همان منابع هم تاکنون به فارسی ترجمه نشده‌اند.

«آفرینش و مرگ در اساطیر» عنوان کتابی از رضایی (۱۳۸۳) است که در آن روایت‌های اسطوره-ای در زمینهٔ آفرینش جهان و انسان، همچنین مرگ و پایان جهان در کشورهای مختلفی چون: ایران، یونان، مصر، هند و... بررسی شده‌اند. البته نامی از کشور ویتنام در این کتاب نیامده است. رسولی (طالقانی) (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «داستان آفرینش انسان از منظر اسطوره‌شناسی تطبیقی» موضوع آفرینش انسان را در بین اساطیر ایرانی، سامی، بین‌النهرینی، مصری، یونانی و هندی مورد پژوهش قرار داده، به این نتیجه رسیده که بن‌مایه‌ای چون: آفرینش انسان از خاک و ثانوی بودن جنس زن هنگام آفرینش، در بیشتر اساطیر مشترک است. خواجه‌گیر و همکاران (۱۴۰۰) در مقالهٔ «واکاوی الگوی آفرینش در اساطیر ایران و یونان باستان» ضمن مقایسهٔ الگوی آفرینش در ایران و یونان باستان، به این نتیجه رسیدند که در روایت‌های اساطیری ایران و یونان با همهٔ تفاوت‌هایی که در موضوع مراحل آفرینش، آفرینش نخستین انسان و گناه نخستین وجود دارد از منظر تقدم آفرینش کیهان بر انسان و تمرّد انسان از خدایان شباهت‌هایی وجود دارد. رحمانیان کوشکی و رستاد (۱۳۹۷) در کتاب «اسطوره‌های آفرینش زمین» قسمتی از آفرینش جهان؛ یعنی آفرینش زمین را در اسطوره‌های کشورهای مختلف مورد بررسی قرار داده‌اند.

در زمینهٔ اساطیر ویتنام می‌توان به این منابع اشاره کرد:^۲

یکی از کتاب‌های مهم اسطوره‌ای ویتنام ده د/ت ده نوک^۱ به معنای «زایش زمین و آب» یا «آفرینش زمین و آب» است که به عنوان یک حماسه اسطوره‌ای بزرگ و مهم قوم «مونگ»^۲، از اقوام مهم ویتنام به شمار می‌رود. این اثر که در ابتدا به صورت شفاهی در میان مردم قوم مونگ نسل به نسل منتقل شده، مجموعه‌ای است از داستان‌های اساطیری که به شکل‌گیری جهان، آسمان، زمین، آب و انسان و ... می‌پردازد. سروده‌های ده د/ت ده نوک معمولاً در مراسم عزاداری توسط «تی‌ما»^۳،

^۱ . Đẻ đất đẻ nước

^۲ . Mường

^۳ . thầy mo

روحانی مراسم، خوانده می‌شود. این اثر در سال ۱۹۷۶ به کوشش گروهی از محققان مانند: بوی تین^۱، تونگ زیم^۲ و گواچ زیائو^۳ جمع‌آوری، ترجمه و به صورت مکتوب به چاپ رسید.

پژوهشگر نگوین تی هوئه^۴ (۲۰۰۸) در مقاله خود با عنوان «بررسی مختصر اساطیر ویتنام ابر اساس گردآوری و تألیف نگوین دونگ چی^۵»: اساطیر اقوام ویتنام، گونه‌ها و ماهیت، اساطیر اقوام ویتنام را مطالعه کرده است. او این اساطیر را به دو گونه‌ی اصلی تقسیم می‌کند: ۱- اساطیر مربوط به پیدایش جهان و همه جانداران و بی‌جان‌ها ۲- اساطیر مربوط به مبارزه انسان با طبیعت و آفرینش فرهنگ. در بخش «پیدایش جهان»، پژوهشگر به بررسی اساطیر آفرینش در دو قوم «ویت»^۵ و «مونگ»^۶ پرداخته، اشاره می‌کند که در اسطوره قوم ویت، جهان با جدا شدن آسمان و زمین به دست «تان ترو ترای»^۷ و در اسطوره قوم مونگ، با نقش محوری آب آفریده می‌شود. همچنین، در بخش آفرینش انسان، پژوهشگر به روایت اسطوره مونگ درباره پدید آمدن نخستین زوج انسان اشاره کرده است.

بوئی تی تین تای (۲۰۲۰) در مقاله «اساطیر شناسی در ویتنام»، مجله علوم اجتماعی ویتنام، شماره ۱۲، صفحات ۶۶-۸۰ بیشتر به تلفیق دیدگاه‌های محققان ویتنامی و خارجی می‌پردازد تا روش پژوهشی مناسبی را برای مطالعه اساطیر ویتنام بیابد.

چوونگ سی هونگ (۲۰۱۴) در کتاب حماسه‌های اسطوره‌ای «مونگ» که انتشارات فرهنگ و اطلاعات در هانوی منتشر کرده، به بررسی دو فعالیت نمایشی فرهنگ فولکلور این قوم، یعنی حماسه‌سرایی و اجرای حماسه‌های اسطوره‌ای، پرداخته است. این کتاب همچنین به اسطوره «ده دات ده نوک» (پیدایش زمین و آب) اشاره کرده و به توصیف آفرینش جهان طبیعی و انسان، مبارزه انسان با طبیعت و فعالیت‌های بنیادین جامعه مونگ در دوران باستان می‌پردازد.

^۱ . Bùi Thiện

^۲ . Thương Diễm

^۳ . Quách Dao

^۴ . Nguyễn Thị Huệ

^۵ . Việt

^۶ . Mường

^۷ . Thần Trụ Trời

کتاب پژوهشی مختصر در اساطیر ویتنام از نوین دونگ چی (۱۹۵۶) را انتشارات ادبیات، تاریخ و جغرافیا در هانوی به چاپ رسانده است. این کتاب که جزء قدیم‌ترین و جامع‌ترین پژوهش در این حوزه به شمار می‌رود، در سه بخش سامان یافته است: نخست، طرح مبانی نظری دربارهٔ ماهیت، خاستگاه و ارزش‌های اساطیر؛ دوم، مقایسهٔ اساطیر ویتنام با نمونه‌های اقوام همجوار (چین، لائوس، مונگ و...) برای شناسایی ریشه‌های اسطوره‌ای ویتنام و سوم، طبقه‌بندی نظام‌مند اساطیر در قالب آفرینش کیهان، سامانهٔ ایزدان طبیعی (تندر، باد، آتش...)، افسانه‌های «لاک لانگ گوان»^۱ و «او کو»^۲ در جایگاه جدّ مردم قوم ویت و سلسلهٔ افسانه‌ای «هونگ وونگ»^۳. نویسنده با تحلیل اهمیت تاریخی - اجتماعی این اساطیر، آنها را آینه‌ای از جامعهٔ پیش‌استعماری ویتنام (پیش از هزارهٔ تسلط چین) می‌داند که روحیهٔ کار جمعی و خواستِ چیرگی بر طبیعت را بازتاب می‌دهد.

۴- اهمیت و ضرورت پژوهش

در زمینهٔ اساطیر ویتنام تاکنون کتابی به فارسی ترجمه نشده و پژوهش‌های صورت گرفته محدود به چند مقالهٔ انگشت‌شمار است؛ به همین دلیل و در راستای هم‌افزایی و همبستگی میان فرهنگ‌ها و ملت‌های شرقی این پژوهش انجام شده است.

۵- آفرینش جهان

ذهن انسان در زمینهٔ آفرینش جهان با دو پرسش اصلی روبه‌روست: اول، فعل و چگونگی آفرینش؛ دوم، فاعل یا آفریننده. علت شکل‌گیری اساطیر نیز در پاسخ به این پرسش‌های هستی‌شناسانه اولیه رقم خورده است؛ اما جستجو در اساطیر ایران، نشان می‌دهد که در آنها پیش از طرح مباحثی چون: نحوهٔ آفرینش و آفریننده، اولویت برای یافتن علت وجود نیروهای خیر و شرّ در جهان هستی است. به این ترتیب با تغییر در پرسش‌های اصلی، دو پرسش جدید و متفاوت ایجاد کرده و به همان‌ها هم پاسخ می‌دهد: ۱- علت نیروهای خیر و شرّ چیست؟ ۲- کارها، اعمال و نتایج این دو نیرو در جهان چگونه است؟

^۱ . Lạc Long Quân

^۲ . Âu Cơ

^۳ . Hùng Vương

در آیین زردشتی پاسخ به پرسش اول، یعنی علت نیروهای خیر و شرّ این‌گونه آمده است: «در سه هزار سال اول که جهان مینوی است و هنوز نه مکان هست و نه زمان و جهان فارغ از ماده و حرکت است، از دو «هستی» سخن به میان می‌آید: یکی جهان متعلق به اورمزد که پر از نور، زندگی، دانایی، زیبایی، خوشبویی، شادی و تندرستی است و مجموعه‌ای است از هر آنچه ذهن می‌تواند راجع به دنیای خوبی بیندیشد. دوم، جهان بدی متعلق به اهریمن که تاریک است و زشت و مظهر نابودیی و بدبویی و بیماری و غم و مجموعه‌ای است از هر چه ذهن می‌تواند راجع به دنیای بدی بیندیشد.» (آموزگار ۱۳۷۴، ص ۱۳-۱۴) این دو نیرو با یکدیگر تماس مستقیمی نداشتند؛ زیرا میان این دو خلأ بود و از این رو نیروی هر کدام از آن دو از جهت مکانی محدود می‌شد. (هینلز ۱۳۶۸، ص ۸۷) این‌که اصل این دو هستی از کجا نشأت گرفته، مطلبی در نوشته‌های زردشتی دیده نمی‌شود و فقط آن دو را چون دو همزاد در نظر گرفته که بعدها اورمزد مستقیماً در برابر اهریمن قرار می‌گیرد. (آموزگار ۱۳۷۴، ص ۱۴) برای پاسخ به این پرسش که آفریننده اصلی دو نیروی نور و تاریکی چه کسی است، در باورهای ژورانی آمده که خدای زمان، ژروان، اصل و به وجودآورنده آنها است. در ادامه جهان مادی یعنی آسمان و زمین به وسیله نیروی خیر، اورمزد ایجاد می‌شود.

در اساطیر ویتنام، پاسخ به همان پرسش‌های اصلی و طبیعی دیده می‌شود. در کتاب ده د/ت ده نوک آمده که جهان، پیش از ایجاد و شکل‌گیری شبیه توده‌ای به هم چسبیده، تاریک، سرد و خالی بود که هیچ چیز در آن شکل و رنگ نداشت؛ زمین و آسمان در هم تنیده بودند:

«آن زمین، هنوز زمین نبود

آن آسمان، هنوز آسمان نبود

ستارگان سرخ رنگ نبود

علف‌ها هم، سبز رنگ نبود

زمین در آن زمان دور، هنوز خالی بود

آسمان در آن زمان دور، هنوز سست بود

زمین و آسمان به هم چسبیده بودند.»^۳ (بوئی ۱۹۷۶، ص ۱۵)

طبق روایت قوم «ویت»^۱ ناگهان غولی پدید آمد که با سرش آسمان را به طرف بالا هل داد و با پاهایش زمین را به طرف پایین کشاند. به این ترتیب، آسمان از زمین جدا شد. او را «تان ترو ترای»^۲ یعنی «ایزد ستون‌ساز» می‌نامند. در آن هنگام هرچند آسمان و زمین دیگر از هم جدا شده بودند؛ اما فاصلهٔ بین آنها هنوز کم بود. «تان ترو ترای» خاک‌ها و سنگ‌ها را از زمین کند تا بتواند یک ستون بزرگ بسازد و در میان آنها قرار دهد. او هنگامی که دید آسمان به خوبی بلند و زمین کاملاً پهن و وسیع شده است، ستون را شکست. جهان حالا این‌گونه شکل گرفته بود: زمین مانند یک ظرف مربعی شکل و آسمان مانند یک بشقاب برعکس که آن را می‌پوشاند. (همان: ۱۵)

در اسطورهٔ قوم «مونگ»^۳ جدا شدن آسمان از زمین به عنصر باد نسبت داده شده است. باد، باعث حرکت ذرات خاک و پدید آمدن آب شد:

«آن وقت نیاکان آب و زمین

ناگهان صدایی شنیدند

چون صدای پرواز عقاب

چون صدای پرواز باز

از طرف چپ، باد خروشان آمد

از طرف راست، گردبادی آمد

باد خاک‌ها را گرفت و غلتانید تا زمین به وجود آمد

باد، قطرات پراکنده را دربرگرفت تا آب پدیدار شود

اول آسمان جدا شد، سپس زمین

زمین متزلزل و آویزان بود.» (بوئی ۱۹۷۶، ص. ۱۸)

این مرحلهٔ اول آفرینش بود. در مرحلهٔ بعد خدا اراده کرد تا باران دیگری در سراسر زمین ببارد و نور بدرخشد. آفرینش هستی از این به بعد آغاز شد؛ باران زمین را نرم کرد و رودها، جوی‌ها، کوه‌ها، تپه‌ها و... به تدریج تشکیل شدند:

^۱ . Việt

^۲ . Thần Trụ Trời

^۳ . Mường

«خدا در بالا باران را می‌بارانید

خدا در بالا نرم نرم باران را به وجود می‌آورد

خدا هم باران، هم نور را خلق می‌کرد

خدا نسیم را به جنبش درآورد

خدا باد گرم را می‌آورد.» (همان: ۲۵)

به این ترتیب در اساطیر ویتنامی دو عنصر باد و آب در آفرینش جهان نقش مؤثری داشتند. نقش این دو عنصر در اسطوره‌های ایرانی نیز دیده می‌شود. طبق روایت بندهش، اورمزد در روند آفرینش، از آتش، باد و از باد، آب را و از آب، زمین و همه هستی مادی را آفرید. (فرنبرگ دادگی، ۱۳۹۵: ۳۹)

آفرینش در اساطیر ایران و ویتنام مانند دیگر اساطیر مرحله‌بندی دارد. موضوع «زمان» نیز در این اساطیر مطرح شده است. در اساطیر ایرانی به دلیل قائل بودن به دو نیروی اهورایی و اهریمنی، دوره‌هایی با شاخص زمانی معین برای حاکمیت هر دو نیرو و در نهایت پیروزی یکی بر دیگری در نظر گرفته شده است. بر اساس روایت بندهش، اولین آفریده اهورامزدا زمان بی‌کران یا همان (ازلی - ابدی) است که از آن زمان درنگ‌خدای یا زمان کرانه‌مند را برای حرکت دادن به مخلوقات می‌آفریند. این زمان درنگ میان ازل و ابد، دوازده‌هزار سال به طول می‌کشد و بعد از آن آفرینش جهان مادی رقم می‌خورد. (آموزگار ۱۳۷۴: ۴۴) از این دوازده هزار سال، سه هزاره اول دوره آفرینش اصلی است. سه هزاره دوم بنا به خواست اورمزد سپری می‌شود. در سه هزاره سوم خیر و شر با یکدیگر درمی‌آمیزند و در چهارمین سه هزاره اهریمن شکست خواهد خورد و جهان تا ابد در روشنی و زیبایی به سرخواهد برد. این تقسیم‌بندی در آیین زروانی که شاید بتوان گفت صورت قدیم‌تری دارد، نه هزار سال اول، دوره فرمانروایی شر است و در سه هزار سال آخر اهریمن شکست می‌خورد. (هینلز ۱۳۶۸، ص ۸۸)

در اساطیر ویتنامی، آفرینش به صورت مرحله‌ای صورت گرفته است. همان‌گونه که اشاره شد در مرحله اول، جدا شدن آسمان از زمین به وسیله غولی بزرگ یا عنصر باد اتفاق می‌افتد. در مرحله بعد، ایجاد پدیده‌های جهان مانند: کوه، تپه، دریا، رودخانه و... است سپس آفرینش موجوداتی چون: گیاهان، جانوران و انسان. طبق اسطوره قوم ویت، پس از جدایی کامل آسمان از زمین، «تان ترو ترای» ستون بین این دو را که قبلاً ساخته بود، شکست و در هنگام شکستن تکه‌های سنگ و خاک آن به همه جای زمین پرتاب می‌شد؛ هر تکه سنگ به کوهی یا جزیره‌ای تبدیل گردید و هر تکه

خاک، به فلاتی یا تپه‌ای. محل کنده شدن سنگ‌ها و خاک‌ها هم تبدیل به رودها، دریاچه‌ها و دریاها شدند. مرز بین زمین و آسمان هم «افق» نامیده شد. بعد از «تان ترو ترای»، ایزدان دیگر کار آفرینش را ادامه دادند:

«ایزدی شن را می‌شمرد

ایزدی دریا را آبیاری می‌کرد

ایزدی ستارگان را می‌شمرد

ایزدی رودها را می‌ساخت

ایزدی درخت‌ها را می‌کاشت

ایزدی جنگل‌ها را می‌ساخت.» (نگوین ۲۰۰۸، ص. ۸)

البته بر اساس روایت قوم مونگ پس از بارانی که باعث جدایی آسمان از زمین شد، درختی به نام «سی»^۱ در زمین پدید آمد که در فاصله زمانی کوتاهی به سرعت رشد کرد. این درخت را می‌توان سرچشمه همه هستی دانست؛ زیرا از شاخه‌هایش موجوداتی مانند: خورشید، ماه، ستارگان، دِه‌ها، دشت‌ها و... به وجود آمدند:

«درخت «سی» شاخه‌های عظیم و سایه‌ای گسترده داشت

شاخه‌ای به دِه «رَعَم» تبدیل شد

و شاخه‌ای به دِه «تانه»، ده «وانگ»...

و شاخه سیاه به کلاغ

و شاخه سفید به ستارگان

و شاخه بلند و روشن به ماه.» (بوئی ۱۹۷۶، ص. ۲۰ - ۲۱)

در بعضی از نسخه‌های کتاب ده د/ت ده نوک در این باره آمده‌است: بعد از بارش عظیم، پنجاه روز طول کشید تا آب کاملاً فرو رفت، ناگهان درختی عظیم نمایان شد. بلندترین شاخه‌اش تبدیل به دو ایزد به نام آقای «تو تا»^۲ و خانم «تو تین»^۳ شد. آنها دستور دادند تا دنیا آفریده شود:

^۱ . Si

^۲ . Ông Thu Tha

^۳ . Bà Thu Thiên

«آقای توتا و خانم توتین دستور دادند

آسمان و زمین شکل بگیرند.» (نگوین ۲۰۰۸، ص. ۶)

روایت قوم ویت و حضور ایزدان در آفرینش پدیده‌ها، یادآور ایزدان در اساطیر ایرانی است؛ آنها که آفریده اهورامزدایند، گاه نقش بسزایی در آفرینش پدیده‌ها ایفا می‌کنند؛ چنان‌که ناهید، سرور آب‌ها، بر فراز آسمان به فرمان اورمزد، باران، برف و تگرگ را فرومی‌باراند و تیشتر، خدای باران، اصل همه آب‌ها، سرچشمه باران و باروری است. (آموزگار، ۱۳۷۴، ص. ۲۲)

در روایت‌های اسطوره‌ای ویتنامی موضوع زمان به صورت امری ماورائی و فراواقعی مطرح نشده است. بلکه در پاسخ به پرسش اولیه ذهن بشر، یعنی چرایی و چگونگی ایجاد و تقسیم‌بندی زمان به صورت ماه و سال شکل گرفته است. در این روایات، به دستور خدا، نخستین انسان، «زع زان»^۱ زمان را مشخص نمود. در آغاز، وی سال را به ده ماه و هر ماه را به بیست روز تقسیم کرد. بر این اساس هر سال فقط دو فصل گرم و سرد داشت:

«زع زان سال و ماه را مشخص کرد:

در هر سال هفت ماه گرم است

و سه ماه سرد.

هر سال ده ماه دارد

و هر ماه بیست روز.» (بوئی ۱۹۷۶، ص. ۲۴ - ۲۵)

با این تقسیم‌بندی، زمان درست در نیامد؛ بنابراین خدا دوباره به وی دستور داد تا زمان را تغییر

دهد:

«زع زان» سال و ماه را تنظیم کرد:

«سالی پنج ماه گرم

و هفت ماه سرد

هر سالی شامل دوازده ماه

و هر ماه سی روز است.

حالا شب هم ماه هلال دارد و هم ماه کامل

^۱ . Dạ Dần

حالا شب، هم تاریکی دارد و هم روشنایی.» (همان: ۲۶)
از آن به بعد، انسان کار کشت، شکار و ... را در زمان مناسب انجام می‌داد.

۲-۵. آفرینش انسان

روایت‌های اسطوره‌ای آفرینش انسان در ایران و ویتنام حاکی از یک پیش‌نمونه انسانی است که از وجود او، جنس نر و ماده و بعد نسل انسان ادامه می‌یابد. در اساطیر ایران، کیومرث نخستین بشر در دین زردشت است و در حقیقت گفته می‌شود، قبل از این که یک انسان معمولی باشد، نمونه انتزاعی و مجرد و یک پیش‌الگو برای انسان است. (رضایی ۱۳۸۳، ص ۱۳۷ - ۱۳۸) درباره او آمده است که کیومرث به معنی زنده میرا «موجودی است درخشان مانند خورشید که بالایش به اندازه چهار نای است و پهنایش به اندازه بالایش. او در کناره چپ رودخانه دائیتی آفریده می‌شود. او نمونه انسان کامل است و برای یاری و کمک به آفریدگار خلق می‌شود و به همین جهت، کیومرث را مرد اهلُو یا مرد مقدس نیز نامیده‌اند.» (آموزگار ۱۳۷۴، ص. ۴۱) به روایت بندهش بدنش از فلز بوده و هشت گونه فلز از اندام او پدیدار شده است. (بهار ۱۳۷۵، ص. ۱۲۷) چهل سال پس از حمله اهریمن و مرگ کیومرث، از نطفه‌اش که بر زمین ریخته شده بود، شاخه ریواس رویید که دو ساق و پانزده برگ داشت که نشانه پانزده سالگی آنان بود. آن دو، مشی و مشیانه، چنان در هم آمیخته بودند که تشخیص نرینگی و مادینگی‌شان امکان نداشت. این دو بعداً به صورت انسان در می‌آیند و روان مینوی در بدنشان جای می‌گیرد. (آموزگار ۱۳۷۴، ص. ۴۵)

در اساطیر ویتنام، زنی به نام «زع‌زان»^۱ نخستین انسان و یک پیش‌نمونه انسانی است که بیشتر ویژگی ایزدی دارد. تولد زع‌زان از درون مرگ درخت هستی، یعنی «سی»، اتفاق می‌افتد. چنان که پیش‌تر اشاره شد در اساطیر ویتنام، آفرینش جهان مرحله‌بندی شده است. در یکی از مراحل پس از شکل‌گیری و رشد درخت هستی، «سی»، محیط مناسب برای ادامه رشد و پرورش‌اش تغییر کرد، دنیا دچار خشکسالی شد، باد شدیدی آمد و همه چیز را با خود بُرد. در این حالت، «سی» قادر نبود با باد مقاومت کند، ریشه‌اش از زمین کنده شد و سرنگون گشت و به تدریج مُرد. از درخت «سی»، یک زن به نام «زع‌زان» پدید آمد که بیشتر از این که یک انسان معمولی باشد، ویژگی‌های ایزدی

^۱ . Mỵ Dạ Dàn

داشت. در کتاب ده د/ت ده نوک آمده است که دوازده سال پس از شکل‌گیری دنیا به وسیله دو ایزد، جهان بی‌آب و باران ماند تا این که کاملاً خشک شد. خدای باران، آقای «پونگ پوی»^۱، دعای باران خواند، [پس از این دعا] بر آن شد که بارانی شدید طی نه روز و ده شب سراسر جهان بباراند که گفته‌اند هر قطره‌اش به اندازه میوه «گریپ‌فروت» بود. در نتیجه این باران، آب کل زمین را فراگرفت. بعد از فروکش کردن آب، از زمین، درختی با یک هزار و نهصد و نوزده شاخه رشد کرد. خدا در بالای آسمان به کرمی دستور داد تا تنه درخت را خالی کند. به این سان، درخت افتاد و هر شاخه آن به یک ده تبدیل شد. از یکی از شاخه‌ها، «زع‌زان» به دنیا آمد.

به این ترتیب مرگ و زندگی در روایت‌های اسطوره‌ای آفرینش انسان ایران و ویتنام نقش بسزایی دارد؛ مرگ نخستین انسان، کیومرث، در اساطیر ایران، آغاز تولد دو فرزند گیاه‌شکل است که اولین پدر و مادر بشر به شمار می‌روند. در اسطوره‌های ویتنام نیز ریشه نخستین انسان به بزرگ‌ترین درخت هستی می‌رسد؛ زنی به نام «زع‌زان» که مانند ققنوس از درون شاخه‌های خشکیده و مرده درخت هستی متولد شده است.

نحوه ادامه یافتن نسل بشر در اسطوره‌های هر دو قوم آمده است که در هر دوی آنها ازدواج جفت نر و ماده که یک پدر و مادر داشته‌اند؛ باعث ادامه نسل شده است. در اسطوره‌های ایرانی، جدال بنیادین اهریمن و اورمزد دامن نسل بشر را نیز می‌گیرد. در حقیقت، این اساطیر پس از بیان نحوه ادامه یافتن نسل بشر، بلافاصله به دنبال چرایی و توجیه خطاها و لغزش‌های آدمیان برآمده‌اند و آن را ناشی از گناه نخستین پدر و مادر دانسته‌اند. پس از رویش درخت ریواس و جدا شدن مشی و مشیانه به صورت انسان از دل آن، روان، به صورت مینوی در وجودشان وارد شد. اورمزد اندیشه‌های اورمزدی را به آنان تلقین کرد: شما تخمه آدمیان هستید، شما نیای جهان هستید؛ من شما را بهترین کامل‌اندیشی بخشیده‌ام. نیک بیندیشید، نیک بگویید و کار نیک کنید و دیوان را مستایید. نیروی بدی نیز در کمین است. اهریمن و همدستانش می‌کوشند که مشی و مشیانه را از راه راست منحرف کنند. (آموزگار ۱۳۷۴، ص. ۴۵) بالاخره اهریمن با تاختن بر اندیشه‌شان، آنان را منحرف کرد و باعث شد که مشی و مشیانه اولین دروغ را بر زبان جاری سازند و با نسبت دادن دروغین آفرینش به اهریمن، نیروی آز بر آنان چیره شد، به گرسنگی و تشنگی مبتلا شدند. کفاره گناه آنها، مدت‌ها محروم

^۱ Ông Pòng Pêu

شدن از فرزند بود؛ اما بعد از توبه و ازدواج با یکدیگر، نه ماه طول کشید تا مشیانه جفتی را به دنیا آورد؛ فرزندان چنان شیرین در چشم پدر و مادر که بلافاصله آنها را خوردند. اورمزد شیرینی فرزند را در وجود آنها متعادل کرد تا نسل بشر باقی بماند سپس اموری چون: کشاورزی، دامداری و پیشه‌های دیگر را به آنها آموزش داد. بعد از آن مشی و مشیانه هفت جفت نر و ماده به دنیا آوردند. از وصلت جفت‌ها با یکدیگر نسل بشر به وجود آمد و هر کدام روانهٔ هفت کشور شدند. (آموزگار ۱۳۷۴، ص. ۴۵ - ۴۶؛ نیز نک: رضایی ۱۳۸۳، ص. ۱۴۸)

در اساطیر ویتنامی، ادامهٔ نسل بشر به دو پرند و تخم عجیب و مربعی شکل آنها نسبت داده شده است. در روایات قوم ویت و مونگ، زع‌زان که ویژگی‌های آسمانی داشت، دو تخم به دنیا آورد و از آن دو تخم، دو پسر به وجود آمدند. آنها در یک شکار، با دو پری بسیار زیبا که در واقع دختران خدا بودند، آشنا شدند و بعداً با هم ازدواج کردند. آنها بچه‌های زیادی داشتند؛ اما بین دختران و پسران‌شان، «ترونگ چیم تونگ»^۱ (دختر) و «مای چیم تات»^۲ (پسر) که به صورت دو پرند بودند، عزیزتر به نظر می‌رسیدند. این دو پرند با هم جفت گشتند و بعد از نه ماه و نه روز و نه شب، یک هزار و نه صد و نوزده تخم گذاشتند. وقتی که تخم‌ها شکسته شدند، ایزد رعد و برق، ایزد ابر، حیوانات وحشی، خوک، مرغ و... پدید آمدند. نوبت دوم آنها دو تخم به شکل مربع گذاشتند که از همین دو تخم نسل انسان به وجود آمد. (دایره المعارف ویتنام، ذیل «ده دات ده نوک»^۳)

در روایت دیگر آمده است که بعد از به وجود آمدن «زع‌زان»، درخت «سی» مجدداً احیا شد و بزرگ و راست قامت در میان زمین قرار گرفت. سایه‌اش زمین را پوشاند. وقتی «زع‌زان» لباس‌هایش را آویزان می‌کرد، خشک نمی‌شد و گرمای آفتاب به زمین نمی‌رسید، او بسیار ناراحت و عصبانی شد؛ به همین دلیل درخت «سی» را نفرین کرد؛ در نتیجه، خدا آبی زهردار از آسمان فرستاد و با این آب کرم‌هایی به زمین آمدند. در نتیجه درخت «سی» سرنگون و خشک شد. از تنهٔ «سی» و به قولی از

^۱ . Trống Chim Tùng

^۲ . Mái Chim Tót

^۳ . <http://www.dictionary.bachkhoatoanthu.gov.vn>

ریشهٔ درخت، جفتی پرنده به نام «چیم ای»^۱ (موجود نر) و «کای یا»^۲ (موجود ماده) به وجود آمدند. بقیه روایت همان است که در بالا ذکر شد. (بوئی ۱۹۷۶، ص ۳۳ - ۳۴)

۶- نتیجه‌گیری

تصویر ابتدای جهان در اساطیر دو کشور چین رقم خورده: در ایران، یک جهان مینوی با دو هستی خیر و شر کاملاً جدا و دور از هم و در اساطیر ویتنامی یک جهان درهم‌تنیده و به هم چسبیده، بدون معلوم بودن ماهیت موجودات. در اسطوره‌های هر دو قوم از نقش ایزدان در آفرینش جهان یاد شده است. در اساطیر ایران اورمزد جهان مادی را می‌آفریند و تعدادی از ایزدان آفریدهٔ او نماد پدیده‌های طبیعی چون آب، آتش و... می‌شوند. در روایتی از اساطیر ویتنام سخن از یک زوج آفریننده، مرد و زن است که به دستور آنها آسمان و زمین آفریده می‌شود و در روایت دیگر آفرینندهٔ جهان مشخص نیست؛ اما از چگونگی آسمان و زمین و درهم‌تنیده‌بودن آنها سخن رفته که موجودی غول شکل به نام «تان ترو ترای» آن دو را از هم جدا می‌کند و پس از آن ایزدانی به کار آفرینش ادامه می‌دهند.

مرحله‌بندی و دوره‌ای بودن آفرینش در اساطیر هر دو قوم دیده می‌شود؛ با این تفاوت که در اساطیر ایرانی با توجه به وجود دو نیروی اهورایی و اهریمنی برای هر کدام دورهٔ حاکمیت با مقدار مشخص زمانی در نظر گرفته شده است؛ چهار دورهٔ سه‌هزار ساله که در نهایت اورمزد پیروز می‌شود و جهان تا ابد در روشنی قرار می‌گیرد؛ اما در اساطیر ویتنام به مراحل آفرینش اشاره شده: از جداسدن آسمان و زمین به وسیلهٔ غول تان ترو ترای، تأثیر عنصر باد و آب، سپس ایزدان و درخت «سی» در ایجاد موجودات. موضوع زمان در اساطیر ویتنام امری است واقع‌گرایانه که ایجادکنندهٔ آن نخستین انسان، است که به یاری خداوند،^۴ زمان را به سال و ماه که هر سال دارای چهار فصل است، تقسیم می‌کند و باعث می‌شود تا انسان‌ها بتوانند زمان مناسب کشت و شکار را دریابند.

در روایات اساطیری هر دو کشور سخن از نخستین انسان آمده است که شکل‌گیری آدمیان و ادامهٔ نسل بشر به آنها برمی‌گردد؛ در اساطیر ایران، نخستین انسان، مردی است به نام کیومرث و در اساطیر ویتنام، زنی است به نام «زعزان». مضمون تولد از درون یک مرگ و تأثیرگذاری یک درخت

^۱ . Chim Ấy

^۲ . Cái Úa

در ایجاد انسان، از مضامین مشابه هر دو اسطوره است؛ در ایران، مرگ کیومرث و نطفه‌اش که بر زمین می‌ریزد، باعث به وجود آمدن مشی و مشیانه، اولین پدر و مادر بشر از گیاه ریواس می‌شود؛ در ویتنام زع‌زان از شاخهٔ خشکیدهٔ درخت عظیم هستی، «سی»، متولد می‌شود. شکل‌گیری نسل بشر در روایات ویتنامی چند مرحله دارد: ابتدا با تخم‌گذاری زع‌زان و متولدشدن دو پسر او، سپس ازدواج آنها با پریان و فرزندان شدن‌شان و در نهایت ازدواج دو فرزند پرنده‌شان با یکدیگر و گذاردن دو تخم مربعی شکل که نسل انسان از آن دو به وجود می‌آید. در اساطیر ایرانی شکل‌گیری نسل بشر، مرحله‌بندی ندارد و ریشهٔ ادامهٔ نسل به همان گیاه ریواس برمی‌گردد. در این روایت از گناه نخستین و علت خطای آدمی سخن رفته است که ناشی از تأثیرات نگرش دو قطبی و جدال نیروی اهریمنی و اهورایی است. می‌توان گفت فصل افتراق اسطوره‌های ایرانی و ویتنامی در همین نوع نگرش است؛ زیرا در روایات ویتنامی شخصیت‌های اسطوره‌ای با معیار خیر و شر ارزش‌گذاری نشده‌اند.

پی‌نوشت

۱- جمعیت ویتنام اکنون حدود ۱۰۰ میلیون نفر است و این کشور ۵۴ قومیت و نژاد مختلف دارد. با این حال، در میان جمعیت ویتنام، قوم «ویت» یا با نام دیگر «کینه»^۱ که بیش از ۸۵ درصد جمعیت را تشکیل می‌دهد، به‌عنوان قوم اصلی شناخته می‌شود. این قوم در سراسر ویتنام پراکنده‌اند و فرهنگ اصلی این کشور را شکل داده‌اند. قوم «مونگ»^۲ یکی از پرجمعیت‌ترین اقلیت‌های قومی در ویتنام‌اند که بیشتر در مناطق کوهستانی شمالی سکونت دارند. فرهنگ قوم ویت و قوم مونگ در زمینه‌هایی مانند: زبان، آداب و رسوم و شیوهٔ زندگی بسیار به هم نزدیک است. به نظر محققان ویتنامی از جمله «تران کووک وونگ»^۳، تاریخ‌دان و باستان‌شناس برجستهٔ ویتنامی، این دو قوم در گذشته نژادی واحد و مشترک به نام «لاک ویت»^۴ داشتند. بر اساس نظریهٔ او، طی هزاران سال و به دلایل مختلف، قوم لاک ویت یا «ویتنام-مونگ»^۵ به‌تدریج به دو قوم مجزای «ویت» و «مونگ» تقسیم شد. (رک. چان، گوک وونگ؛ نوین زونگ بین؛ برخی از نظرات درخصوص روابط «مونگ»

^۱ . Kinh

^۲ . Mường

^۳ . Trần Quốc Vượng

^۴ . Lạc Việt

^۵ . Việt Mường

«ویت» و فرایند جداسازی بین دو قوم «مونگ» و «ویت»؛ دانشگاه علوم اجتماعی و استانی، دانشگاه ملی هانوی، دانشکده تاریخ؛ ۲۰۲۳/۰۸/۰۵

۲- در این مقاله همه آوانگاری‌های واژگان ویتنامی که در پاورقی آمده، دقیقاً بر اساس الفبای ویتنامی تنظیم و طرز تلفظ آنها نیز به شیوه تلفظ ویتنامی به فارسی برگردانده شده است.

۳- چسبیده بودن آسمان و زمین به یکدیگر که در اساطیر ویتنام آمده، این آیه از قرآن را به ذهن متبادر می‌کند: «وَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا» (انبیاء/ ۳۰) آیا کافران ندانسته‌اند که آسمان‌ها و زمین به هم بسته و پیوسته بودند و ما آن دو را شکافته و از هم باز کردیم.

۴- خداوند: تعریف خداوند در اساطیر با آنچه در ادیان توحیدی آمده، متفاوت است. در جهان‌بینی توحیدی، منظور از خداوند، پدیدآورنده جهان هستی و همه موجودات زمینی و آسمانی است؛ قدرتی مطلق که همه قدرت‌ها آفریده و زیردست اوست؛ بی‌نیاز از هر کسی و هر چیزی و دارای همه صفات نیک است؛ اما در اساطیر ایران همانند یکی از قطب‌های قدرت یعنی قدرت برتر و در نهایت پیروز (اورمزد) که جهان روشنی را در دست دارد، ایزدانی او را یاری می‌کنند و در برابر قدرت جهان‌پلیدی (اهرمین) قرار دارد. «خداوند در فرهنگ ویتنامی به نام «اوونگ چای»^۱ شناخته می‌شود. این واژه به طور کلی به «آسمان» یا «خدای آسمان» اشاره دارد. او نقش یک موجودیت برتر و قدرمند را ایفا می‌کند. این مفهوم ریشه در باورهای فولکلوریک و مذهبی بومی ویتنام دارد و حتی پیش از ورود ادیان سازمان‌یافته مانند بودیسم و تائوئیسم به ویتنام، در بین مردم این کشور وجود داشته است. به اعتقاد ویتنامی‌ها، او خالق جهان، انسان‌ها، پدیده‌های طبیعی و همه موجودات زنده و بی‌جان است. او تعیین‌کننده سرنوشت انسان است و مردم در سختی‌ها از او یاری می‌طلبند و موفقیت‌ها و سرنوشت را به اراده او نسبت می‌دهند. علاوه بر این، خداوند بر اعمال انسان‌ها نظارت می‌کند و پاداش و مجازات را بر اساس نیکی یا بدی آنها تعیین می‌کند؛ او منبع عدالت الهی است.» (رک. دین، هنگ‌های (۲۰۱۵)، سبیل‌های ویژه در فرهنگ سنتی ویتنام: خداوند/ن؛ ۴ ج، ج ۲، هانوی: انتشارات جهان)

^۱ Ông trời

منابع

- آموزگار، ژاله (۱۳۷۴). *تاریخ اساطیری ایران*. تهران: سمت.
- احمدی، مهدی، و دیگران (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی ساختاری وضعیت آغازین عالم هستی در اسطوره‌های جهان. *ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناسی*، ۱۳ (۴۷)، ص. ۶۵-۱۳.
- بهار، مهرداد (۱۳۸۶). *ادیان آسیایی*. چ ۶. تهران: نشر چشمه.
- بهار، مهرداد (۱۳۷۵). *پژوهشی در اساطیر ایران*. تهران: آگاه.
- خواجه گیر، علیرضا، و سارا اسکندری، و حکیمه نادرخانی (۱۴۰۰). واکاوی الگوی آفرینش در اساطیر ایران و یونان باستان. *جستارهای باستان شناسی ایران پیش از اسلام*، ۶ (۲)، ص. ۱۰۷-۱۲۰.
- رحمانیان کوشکی، زینب، و الهام رستاد (۱۳۹۷). *اسطوره‌های آفرینش زمین*. چ ۱. تهران: داستان.
- رستاد، الهام؛ و ناصر نیکوبخت، و فونگ وو تی تانه (۱۴۰۰). بررسی تطبیقی عنصر آتش در اساطیر ایران و ویتنام. *ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناسی*، ۱۷ (۶۲)، ص. ۲۳۸-۲۱۱.
- رسولی (طالقانی)، آرزو (۱۳۹۳). داستان آفرینش انسان از منظر اسطوره‌شناسی تطبیقی. *تاریخ ایران*، ۷ (۱)، صص. ۴۲-۲۷.
- رضایی، مهدی (۱۳۸۳). *آفرینش و مرگ در اساطیر*. چ ۱. تهران: اساطیر.
- فرنبرگ دادگی (۱۳۹۵). بندهش. ترجمه مهرداد بهار. چ ۵. تهران: توس.
- نیکوبخت، ناصر؛ و سعید بزرگ بیگدلی، و فونگ وو تی تانه (۱۳۹۱). مقایسه ایزدان آب در اسطوره‌های ایران و ویتنام. *ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناسی*، ۸ (۲۹)، ص. ۱۷۰-۱۴۱.
- وو تی تانه، فونگ (۱۳۸۹). *بررسی مقایسه تحلیلی عناصر آب و آتش در فرهنگ ایرانی و فرهنگ ویتنامی بر اساس چند اثر ادبی و ویتنامی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، راهنما: ناصر نیکوبخت، تهران: دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس.
- هینلز، جان (۱۳۶۸). *شناخت اساطیر ایران*. ترجمه ژاله آموزگار و احمد تفضلی. تهران: نشر چشمه.

References

Bùi, Thiện, Thương Diễm, Quách Dao; *Đề đất đề nước*; Hà nội: Nxb Văn Học, 1976.

Bùi, Thị Thiên Thai; Thần thoại học ở Việt Nam; Tạp chí Khoa học xã hội Việt Nam, số 12 – 2020. Pp 66-80.

Đinh, Hồng Hải; Những biểu tượng đặc trưng trong văn hóa truyền thống Việt Nam: Các vị thần; 4 tập, tập 2; Hà Nội: NXB Thế giới, 2015.

Nguyễn, Đồng Chi; Lược khảo về thần thoại Việt Nam; Hà Nội. (1956). Văn sử địa.

Nguyễn, Thị Huế. . (2008). Lược khảo về thần thoại Việt Nam Nguyễn Đồng Chi: Thần thoại các dân tộc Việt Nam, thể loại và bản chất; Tạp chí NCVH, số 2-. Pp3-24.

Trương, Sỹ Hùng; Sử Thi Thần thoại Mường; Hà Nội.(2014). Nhà xuất bản văn hóa thông tin,

Trần, Quốc Vượng; Nguyễn Dương Bình;(2023) Một vài nhận xét về mối quan hệ Mường Việt và quá trình phân hóa giữa tộc Mường và tộc Việt (GS Trần Quốc Vượng); Trường Đại học khoa học xã hội và nhân văn – Đại học quốc gia Hà Nội, Khoa lịch sử.

Từ điển bách khoa toàn thư Việt Nam [online]. Available from:

<http://www.dictionaty.bachkhoatoanthu.gov.vn>.

<https://his.usssh.vnu.edu.vn/vi/news>.